

200 ANYS DELS 'PRINCIPIS' DE RICARDO: COMERÇ I DISTRIBUCIÓ

En un món en què les friccions generades pels problemes de desigualtat fins i tot donen peu a plantejaments contraris al comerç i la globalització, té plena vigència rememorar les lliçons del financer, economista i parlamentari britànic David Ricardo. La seva presentació del comerç internacional com un “joc de suma positiva” és un argument poderós en favor d'un sistema comercial obert

per Joan Tugores Ques

—L'any 1817 es va publicar una de les obres més clàssiques —això implica habitualment ser molt més citada que llegida— en economia: els *Principis d'economia política i tributació* de David Ricardo. El capítol setè conté la primera formulació de l'argument dels avantatges comparatius com a explicació dels beneficis del comerç internacional que, dos segles després, es continua explicant a totes les facultats d'economia del món. En aquesta era de globalització, els defensors dels guanys d'eficiència derivats d'uns mercats oberts sovint prenen com a referència inicial aquesta explicació de fa dos segles. Un altre missatge de Ricardo és, com destaca des dels primers paràgrafs del pròleg del llibre, el paper primordial que té entre els objectes d'estudi de l'economia política la qüestió de com es distribueix la riquesa generada per la cooperació dels factors de producció entre si. Comerç i distribució constitueixen, doncs, dues dimensions tan

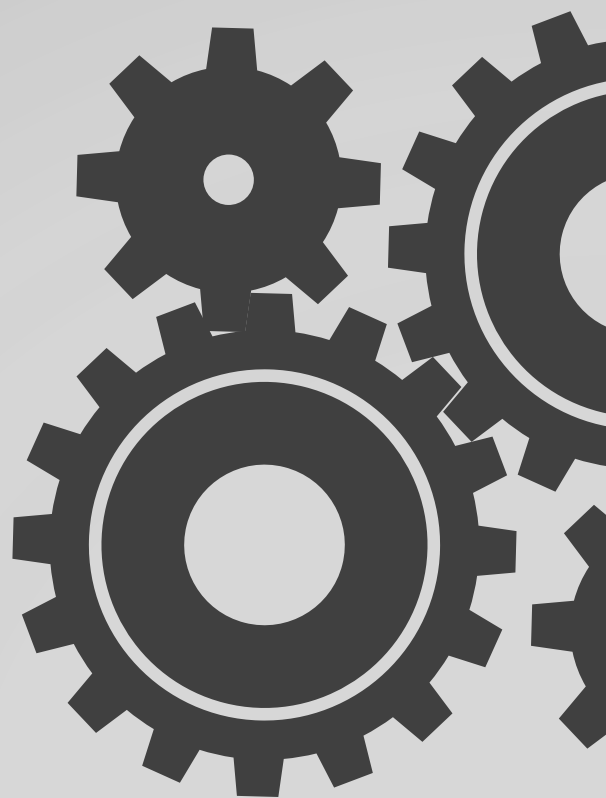
centrals com lligades. En un món com l'actual en què les friccions generades pels problemes de desigualtat estan a l'ordre del dia i fins i tot serveixen de caldo de cultiu a plantejaments contraris al comerç i la globalització, té plena vigència rememorar els missatges del financer, economista i parlamentari britànic David Ricardo.

PRODUCCIÓ I DISTRIBUCIÓ.

Un èxit que tenen els *Principis* de Ricardo i que a primera vista podria semblar dubtós però implica un reconeixement excepcional, és que es van convertir en la referència de l'economia política contra la qual disparaven els plantejaments que es volien presentar com a alternatius. Així ho van fer els marginalistes des del 1870 i també de manera destacada John M. Keynes: Ricardo és el primer autor que apareix esmentat a la *Teoria general* (1936), en la qual formula els plantejaments keynesians com contraposats a la “teoria que va

culminar en Ricardo” i que, seguint Marx, qualifica d’“economia clàssica”. Però fins i tot amb aquesta tendència —massa freqüent— de simplificar l'adversari per revalorar les posicions pròpies, Keynes reconeix que cal distingir entre la “tradició ricardiana” i les formulacions originals de Ricardo, amb especial èmfasi en el punt central de la inseparabilitat entre els aspectes de producció i distribució. Keynes fa referència a una carta de Ricardo a Malthus —un intercanvi epistolar que encara avui mereix ser llegit— d'octubre del 1820 en què Ricardo insisteix que “el veritable objecte de la ciència [econòmica]” és el de les “porcions relatives”.

De fet, els *Principis* publicats el 1817 van tenir com a instigador principal James Mill —pare de John Stuart Mill—, que va instar Ricardo a ampliar un opuscle ➤

Els beneficis més notables del comerç internacional es lliguen a la possibilitat de rebaixar els preus dels productes que consumeixen bàsicament els sectors més modestos de la societat, principalment els assalariats, ja que d'aquesta manera contribueixen a mantenir el poder adquisitiu dels salaris

---

publicat 1815 i conegut habitualment com a *Assaig sobre el benefici*, amb un títol complet que feia referència als efectes d'un baix preu dels cereals en els beneficis i, en general, en la distribució de la renda entre propietaris de la terra, assalariats i industrials. El 1815, va ser el detonant de moltes polèmiques la discussió i l'aprovació de les lleis de cereals (*corn laws*), que van introduir un grau important de proteccionisme i van penalitzar les importacions de cereals més barats que competien amb el que es produïa a la Gran Bretanya. Els debats evidenciaren que darrere de les posicions contraposades entre defensors del lliure comerç i partidaris del proteccionisme hi havia interessos no tan sols econòmics sinó també sociopolítics i de "model de societat". En el text del 1815 Ricardo criticava amb vehemència un proteccionisme que beneficiava els terratinents britànics: "Lament moltíssim que es permeti als interessos d'una classe determinada de la societat impedir el progrés de la riquesa i la població del país". Ricardo apostava pel motor de progrés que significava la innovació tecnològica de la revolució industrial, i destacava la importància de tenir recursos suficients per anar finançant aquesta nova dinàmica, i això es podia aconseguir més fàcilment amb unes importacions sense restriccions de cereals barats que —en abaratir les despeses d'alimentació que llavors significaven

una part molt més substancial que ara del "cistell d'anar a comprar"—continguessin els costos salarials i permetessin uns guanys industrials que, adequadament reinvertits, anessin avançant en la modernització de l'economia i la societat. En el rerefons dels debats sobre lliure comerç o proteccionisme hi havia, doncs, una pugna sociopolítica entre la tradicional aristocràcia terratinent i l'emergent burgesia industrial.

SISTEMA UNIVERSAL DE COMERÇ. L'argumentació de Ricardo en favor de l'obertura comercial contenia aspectes de formulacions generals i altres de més específiques. Entre les declaracions més ampulloses, consta una aplicació dels principis de la "mà invisible" d'Adam Smith al comerç: "sota un sistema de comerç perfectament lliure" que cada país busqui el seu propi interès "es connecta admirablement amb el bé universal del conjunt..." difon el benefici general i lliga "la societat universal de nacions en tot el món civilitzat", segons llegim al capítol setè dels *Principis*. En un nivell més concret, als textos de Ricardo hi abunden comparacions entre els efectes positius del progrés tecnològic i del comerç internacional. De fet, es tracta dels dos mecanismes presentats com els més potents per defugir la famosa

i temuda tendència als rendiments decreixents sobretot en l'explotació de terres per cultivar productes alimentaris.

Menys coneguda és la idea de Ricardo que els beneficis més notables del comerç internacional es lliguen a la possibilitat de rebaixar els preus dels productes que consumeixen bàsicament els sectors més modestos de la societat, principalment els assalariats, ja que d'aquesta manera contribueixen a mantenir el poder adquisitiu dels salaris (els salaris reals) amb modestes variacions dels salaris nominals, i el subsegüent efecte positiu en els beneficis industrials. En un món com el de les darreres dècades

en què la modesta evolució —fins i tot l'estancament d'alguns indicadors— salarial ha estat objecte de controvèrsia, i en què el paper de les “importacions barates” procedents sovint d'economies asiàtiques ha permès mantenir alguns estàndards de poder adquisitiu, l'argumentació de fa dos segles de Ricardo manté una vigència renovada. Precisament, una de les polèmiques dels darrers temps és si els efectes del comerç internacional han estat *pro-poor* —incrementant el poder adquisitiu dels segments de menys renda— o si aquests efectes desitjats per Ricardo no s'han produït, amb les anàlisis de resultats contraposats.

En tot cas, un

aspecte destacable de les formulacions ricardianes és que els guanys del comerç internacional es busquen inicialment per la via de les importacions barates, i no tant —o almenys no principalment o exclusivament— per la via de les facilitats per exportar. De fet, algunes formulacions recents que destaquen com sovint les importacions barates i eficients faciliten les posteriors exportacions, en convertir en més competitives a les indústries, ja encaixaria en els plantejaments de Ricardo. Aquest paper de les “importacions com a motor d'exportacions” contribueix a dissipar alguna contraposició maniquea entre exportacions i importacions que sovint escoltem i que amenaça de desembocar en rebrotos de temptacions mercantilistes o proteccionistes.

AVANTATGES COMPARATIUS.

La famosa teoria dels avantatges comparatius com a explicació de per què als països els convé més especialitzar-se i comerciar que intentar ser autosuficients o autàrquics té un punt delicat, en el fet que entra en acció en situacions en què no hi ha un país més eficient que l'altre en cada bé, sinó que un país pot tenir productivitat més elevada en un ampli ventall. A principis del segle XIX l'asimetria entre una Anglaterra que estava fent la revolució industrial i altres països que no hi havien arribat feia que fos més eficient produir a Anglaterra pràcticament qualsevol producte. Tancava això el camí a les possibilitats d'un comerç internacional en què tots els par-

ticipants hi sortissin guanyant? La gran aportació analítica de Ricardo va ser demostrar que fins i tot en aquest cas sortia a compte per a tots els participants —i per al conjunt de l'economia internacional— que el país més productiu s'especialitzés en el producte en què disposava d'un marge d'avantatge superior —avantatge comparatiu— i deixava al país més endarrerit l'especialització en un altre producte en què la diferència de nivell tecnològic no fos tan important. Per aquest argument sorgeix l'exemple clàssic que formula la recomanació que Anglaterra es dedicués als tèxtils, deixant a Portugal la producció dels vins. Una implicació d'aquesta formulació el seu caràcter “políticament correcte”: fins i tot els països amb més baix nivell tecnològic tenen un lloc a les pautes de divisió internacional del treball. Aquesta presentació del comerç internacional com un “joc de suma positiva” en què tots els participants poden guanyar —malgrat les seves asimetries— ha esdevingut un dels arguments poderosos en favor d'un sistema comercial obert, en clara contraposició a les formulacions que veuen en el comerç internacional un mecanisme d'explotació o “intercanvi desigual”. Però cal recordar que els aspectes distributius són —a més dels guanys d'eficiència— centrals en els plantejaments de Ricardo. Més enllà dels temes de comerç i distribució, a la tercera edició dels *Principis*, el 1821, Ricardo va introduir un nou capítol sobre “la qüestió de la maquinària”: expressava alguns dubtes sobre si els beneficis de la implantació creixent de màquines arribaria a tots els segments de la societat. Un tema que també, gairebé dos segles després, torna a tenir una notable vigència. ●

Joan Tugores Ques és catedràtic d'Economia de la Universitat de Barcelona